



Sygn. akt I PK 41/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 24 lipca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

SSN Jerzy Kwaśniewski

w sprawie z powództwa Syndyka Upadłości I.I.T.S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w O.

przeciwko W. F.

o zwrot nienależnie pobranej odprawy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 lipca 2009 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O.

z dnia 28 listopada 2008 r.,

- 1. oddała skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego 900 (dziewięćset) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód syndyk Masy Upadłości I.I.T.S.sp. z o.o. w O. wniósł przeciwko W. F., B. S., R. D. i R. N. powództwo o zasądzenie odpowiednio kwot: 27 258,00 zł, 7 936,69 zł, 3 205,69 zł 3 205,69 zł tytułem nienależnie pobranych kwot odprawy. W uzasadnieniu pozwu podał, że pracownikom tym w wyniku przedłożenia syndykowi uzupełniającej listy płac wypłacono wyższe odprawy niż maksymalne przewidziane w art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, Dz. U. 2003 Nr 90, poz. 844 ze zm., powoływanej dalej, jako „ustawa o grupowych zwolnieniach”), które wynosiły 14 040 zł. Dochodzone kwoty stanowią różnicę między kwotami wypłaconymi wynikającymi z porozumienia z 14 sierpnia 2007 r. zawartego na podstawie art. 3 tej ustawy między działającymi w zakładzie związkami zawodowymi a syndykiem, a limitowaną wysokością odpraw wynikającą z art. 8 ust. 4 tej ustawy.

Pozwani wnieśli o oddalenie powództw w całości. W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew podnieśli, że strony w porozumieniu z 14 sierpnia 2007 r. w sposób korzystniejszy niż wynika to z regulacji ustawowych unormowały wysokość odpraw w związku ze zwolnieniami grupowymi, a wypłata kwot dochodzonych pozwem nastąpiła w oparciu o przelew i listę płac zatwierdzoną przez syndyka.

Sąd Rejonowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O. wyrokiem z 13 czerwca 2008 r. w sprawie IV Pm .../08 oddalił powództwa i orzekł o zwrocie kosztów procesu na rzecz każdego z powodów.

Sąd ustalił, że 14 sierpnia 2007 r. w oparciu o art. 3 ustawy o grupowych zwolnieniach syndyk Masy Upadłości I.I.T.S. sp. z o.o. w O. oraz działający tam związek zawodowy zawarli porozumienie w sprawie zwolnień grupowych (powoływane dalej, jako „porozumienie z 14 sierpnia 2007 r.”. Według punktu 4 tego porozumienia zwalniani pracownicy otrzymają odprawę pieniężną zgodnie z art. 8 cyt, wyżej ustawy w wysokości: - jednomiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik był zatrudniony u danego pracodawcy krócej niż 2 lata, - dwumiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik był zatrudniony u danego pracodawcy od 2 do 8 lat, - trzymiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik był

zatrudniony u danego pracodawcy ponad 8 lat. W myśl punktu 6 „w sprawach nieobjętych porozumieniem mają zastosowanie przepisy prawa pracy oraz postanowienia zawarte w ustawie z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników”. Na podstawie punktu 4 przedmiotowego porozumienia wypłacono pracownikom W. F., B. S., R. D. i R. N. odpowiednio odprawy w kwotach 52 980 zł, 25 377,69 zł, 17 977,69 zł, 17 977,69 zł.

W ocenie Sądu Rejonowego roszczenia powoda nie zasługują na uwzględnienie. W orzecznictwie sądowym nie budzi wątpliwości, że porozumienie zawarte w oparciu o art. 3 ustawy o grupowych zwolnieniach stanowi źródło prawa pracy - art. 9 § 1 k.p. (por. wyrok z dnia 26 września 2000 r., I PKN 56/00, OSNAP 2002 nr 9, poz. 207). W tej sytuacji porozumienie to należy interpretować w sposób właściwy dla przepisów prawa, gdzie pierwszeństwo ma wykładnia językowa, następnie funkcjonalna i systemowa (uzasadnienie wyroku SN z 10 października 2003 r. I PK 409/02 OSNP 2004 nr 19, poz. 334) a nie dla umów (wykładnia oświadczeń woli - art. 65 § 1 k.c.). Wykładnia językowa spornego punktu 4 oraz punktu 6 porozumienia z 14 sierpnia 2007 r. jest w ocenie Sądu pierwszej instancji jasna. Punkt 4 porozumienia zawiera pełną i kompletną regulację wysokości odpraw uzależnioną od zakładowego stażu pracy. Z kolei punkt 6 stanowi, że „w sprawach nieobjętych porozumieniem mają zastosowanie przepisy prawa pracy oraz postanowienia zawarte w ustawie z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników”. Skoro właśnie sprawa wysokości odpraw była regulowana porozumieniem (strony nie ustaliły tam maksymalnej górnej granicy wysokości odprawy), to nie mogła mieć zastosowania do niej regulacja art. 8 ust. 4 ustawy o tzw. zwolnieniach grupowych, który ingerował w ich wysokość. Przepisy przedmiotowej ustawy miały zatem zastosowanie jedynie w sprawach nieuregulowanych tym porozumieniem, a do takich nie należała kwestia wysokości odpraw, gdyż była ona regulowana porozumieniem. Sąd Rejonowy podkreślił, że strony mogły w zawartym porozumieniu zawrzeć korzystniejsze regulacje dotyczące wysokości odpraw, niż wynikające z art. 8. Porozumienie to w sposób korzystniejszy niż ustawa regulowało nie tylko wysokość odpraw, ale też termin ich

wypłaty (punkt 4), a także gwarancje naliczania odpraw od wysokości wynagrodzenia otrzymywanego do 31.08.2007 r., w stosunku do osób, których potrzeba zatrudnienia istniałaby w okresie przeprowadzenia upadłości, a zakres obowiązków po tym okresie nie uzasadniałby kształtowania wynagrodzenia na dotychczasowym poziomie (punkt 3). Ostatecznie Sąd Rejonowy doszedł do przekonania, że intencją zawarcia porozumienia było co do zasady ustalenie korzystniejszych regulacji w przypadku osób zwalnianych w trybie tzw. zwolnień grupowych w stosunku do postanowień ustawowych, co dotyczy również wysokości odpraw. W związku z powyższym nie sposób twierdzić, że wypłacone pozwanym kwoty odpraw ponad limit ustalony w art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. były świadczeniami nienależnymi.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wniósł powód, domagając się jego zmiany i zasądzenia na rzecz powoda od: W. F. 27.258 zł, R. N. 3.205,69 zł, R. D. 3.205,69 zł, B. S. 7.936,69 zł (wszystkich kwot z ustawowymi odsetkami i kosztami postępowania). Powód zarzucił naruszenie art. 8 ust. 4 ustawy o grupowych zwolnieniach w związku z pkt 4 porozumienia z 14 sierpnia 2007 r., a także naruszenie art. 410 k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 206 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze w związku z art. 213 ust. 1 tej ustawy i art. 58 k.c.

Wyrokiem zaskarżonym rozpoznawaną skargą kasacyjną Sąd Okręgowy oddalił apelację i rozstrzygnął o kosztach postępowania w instancji odwoławczej;

Sąd Okręgowy stwierdził, że poczynione przez Sąd Rejonowy ustalenia są prawidłowe, w związku z czym w pełni je podziela i przyjmuje za własne. W szczególności wyjaśnienia pozwanej B. S. są jednoznaczne i logiczne. Jako autorka projektu porozumienia w sprawie zwolnień grupowych przekazała ten projekt syndykowi przed spotkaniem ze związkami zawodowymi. Miała świadomość, że porozumienie pozwala na zwiększenie limitu określonego w art. 8 ust. 4, i że może zawierać elementy, które są korzystne dla pracownika. Były sporządzane symulacje i pokazano syndykowi jaka jest różnica kiedy następuje wypłata z ograniczeniem a kiedy bez ograniczenia (k. 131). W świetle zgromadzonego materiału dowodowego próbę wycofania się przez syndyka z zawartego porozumienia, po podpisaniu list płac, zaakceptowaniu przelewów i

wypłaceniu odpraw pozwanym należy uznać za chybioną. Nie znajduje w sprawie zastosowania instytucja bezpodstawnego wzbogacenia z art. 405-414 k.c. w związku z art. 300 k.p. Jak wskazuje sama nazwa tej instytucji, uzyskanie korzyści majątkowej musi nastąpić bez podstawy prawnej. Tymczasem porozumienie zawarte ze związkami zawodowymi w niniejszej sprawie zostało oparte na ustawie i jest źródłem prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 k.p., które wiąże pracodawcę. Powołane w apelacji przepisy prawa upadłościowego i naprawczego nie mają w tej sprawie zastosowania. Nadto odprawy w chwili podpisywania porozumienia z 14 sierpnia 2007 r. nie były roszczeniami spornymi. Reasumując Sąd stwierdził, że wyżej wymienione porozumienie było zgodne z prawem, także w zakresie pominięcia limitowanej wysokości odpraw, przewidzianej w art. 8 ust. 4 ustawy o grupowych zwolnieniach. Strona pracodawcy reprezentowana była przez profesjonalistów: syndyka, jego syna jako koordynatora do spraw upadłości i radcę prawnego. Gdyby wolą stron było przyznanie odpraw na poziomie ustawowym, z ograniczeniem do 15-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę, to zapisywanie tego w porozumieniu byłoby zbędne.

W skardze kasacyjnej, odniesionej do części wyroku Sądu Okręgowego dotyczącej pozwanego W. F., powód wniósł o jego zmianę w zaskarżonej części i zasądzenie na rzecz powoda od tego pozwanego 27 258 zł z odsetkami ustawowymi od 29 września 2007 r. do dnia zapłaty oraz kosztami postępowania przed Sądami I i II instancji i Sądem Najwyższym, albo o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego, a mianowicie:

a. art. 3 ust. 1 ustawy o grupowych zwolnieniach, przez przyjęcie, że porozumienie, o którym mowa w tym przepisie może regulować prawa pracowników objętych grupowym zwolnieniem jedynie w sposób bardziej dla nich korzystny niż wynikający z przepisów powszechnie obowiązujących, w szczególności zaś z przepisów wymienionej ustawy, a nie może zawierać jedynie przeniesienia jej zapisów;

b. art. 8 ust. 4 ustawy o grupowych zwolnieniach w związku z pkt. 4 porozumienia z 14 sierpnia 2007 r., przez jego nieuzasadnione pominięcie i niezastosowanie w przedmiotowej sprawie;

c. naruszeniu art. 410 k.c. w związku z art. 300 k.p., przez uznanie, że dochodzona od pozwanego kwota, stanowiąca nadwyżkę ponad ograniczenie, o którym mowa w art. 8 ust. 4 ustawy o grupowych zwolnieniach, nie stanowią świadczeń nienależnych i w związku z tym nie podlegają zwrotowi;

d. art. 206 ust. 1 pkt 7 w związku z art. 213 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze i w związku z art. 58 k.c., przez uznanie ważności czynności syndyka w zakresie, w jakim wykracza ponad minimalne standardy zastrzeżone w art. 8 ustawy o grupowych zwolnieniach, pomimo dokonania takiej czynności przy braku zgody sędziego komisarza.

W uzasadnieniu podstaw skargi pełnomocnik powoda podkreślił, że Sąd drugiej instancji pominął, że Sąd Rejonowy dokonał błędnej wykładni językowej pkt. 4 porozumienia z 14 sierpnia 2007 r., który stanowi, że „zwalniani pracownicy otrzymają odprawę pieniężną zgodnie z art. 8 cyt. wyżej ustawy...”. To postanowienie porozumienia odwołuje się więc do art. 8 ustawy o grupowych zwolnieniach jako pewnej całości (w tym do art. 8 ust. 4), określającej przede wszystkim wysokość odprawy. W związku z tym, przede wszystkim do wysokości odprawy stosować należy postanowienia art. 8 ustawy o grupowych zwolnieniach. Punkt 4 porozumienia wymienia wysokości odpraw identyczne, jak w art. 8 ust. 1 ustawy, i w zdaniu ostatnim modyfikuje podstawę odprawy w sposób odmienny niż przewidziany w art. 8 ust. 3 ustawy. Z językowej wykładni pkt. 4 porozumienia wynika zatem, że odprawy przysługujące zwalnianym pracownikom winny być określone w wysokości przewidzianej w art. 8 z ewentualnymi modyfikacjami przewidzianymi w porozumieniu. Jedyną taką modyfikacją (odbiegającą od zapisów ustawy) jest podstawa obliczenia odprawy, a nie maksymalna jej wysokość. Z tego względu winno zostać zastosowane ograniczenie wynikające z art. 8 ust. 4 ustawy o grupowych zwolnieniach. W związku z tym świadczenia wypłacone przez upadłą Spółkę pozwanym ponad kwotę ograniczenia, o której mowa w art. 8 ust. 4 tej ustawy, stanowią świadczenia nienależne i winny zostać przez pozwanych zwrócone.

Poza tym, nawet gdyby przyjąć argumenty sądów dotyczące niemożliwości stosowania tego przepisu, to zdaniem skarżącego, porozumienie z 14 sierpnia 2007 r. jest nieważne w zakresie, w jakim wykracza ponad minimum przewidziane

w ustawie o grupowych zwolnieniach. Wynika to stąd, że według art. 206 ust. 1 pkt 7 w związku z art. 213 ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze „uznanie, zrzeczenie się i zawarcie ugody co do roszczeń spornych” wymaga zgody sędziego-komisarza. Takimi w przedmiotowej sprawie są roszczenia pracowników przekraczające minimum zagwarantowane przez ustawodawcę w ustawie o grupowych zwolnieniach. Zawarcie takiego porozumienia stanowiłoby zatem „uznanie (...) roszczeń spornych” w rozumieniu cytowanych wyżej przepisów, powodujące, ze względu na brak wskazanej zgody, jego częściową nieważność (a przynajmniej bezskuteczność) w części wykraczającej ponad minimum zagwarantowane przez ustawodawcę. W rezultacie postanowienia porozumienia wyłączające stosowanie art. 8 ust. 4 ustawy należałoby uznać za nieważne na podstawie art. 58 k.c., który stanowi, że „nieważna jest czynność prawna sprzeczna z ustawą”.

W odpowiedzi na skargę pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od powoda kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona i dlatego podlega oddaleniu. Według art. 8 ust. 4 ustawy o grupowych zwolnieniach, wysokość odprawy pieniężnej nie może przekraczać kwoty 15-krotnego minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, obowiązującego w dniu rozwiązania stosunku pracy. Zgodnie z ukształtowaną w orzecznictwie i doktrynie wykładnią tego przepisu ogranicza on wysokość odpraw przysługujących na podstawie ustawy, nie stoi on jednak na przeszkodzie wprowadzeniu w zakładzie pracy, w drodze zawartych porozumień zbiorowych bądź też w umowach o pracę, odpraw w wysokości przekraczającej wymienioną granicę (uchwała z 24 listopada 1993 r. (I PZP46/93, OSNC 1994 nr 6, poz. 131; uchwała Sądu Najwyższego z 8 stycznia 2002 r., III ZP 31/01, OSNP 2002 nr 12, poz. 284; wyrok z 10 października 2002 r., I PKN 455/01, niepublikowany; wyrok z 25 listopada 2005 r., I PK 86/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 295. A. Woźniak, Wyższe odprawy z tytułu zwolnień grupowych i ich konsekwencje ubezpieczeniowe, PiZS 2004, nr 8; K.W. Baran, Zbiorowe prawo

pracy. Komentarz, Oficyna, 2007, komentarz do art. 8; K. Jaśkowski, E. Maniewska, J. Stelina, Grupowe zwolnienia. Komentarz, Oficyna, 2007, wyd. II, komentarz do art. 7). Wbrew twierdzeniom skarżącego przyjęta przez Sąd Okręgowy wykładnia punktu 4 porozumienia z 14 sierpnia 2007 r., prowadząca do wniosku, że strony przyjęły w nim możliwość uzyskania przez pracowników odpraw w wysokości wyższej od przewidzianej w art. 8 ust. 1 ustawy o grupowych zwolnieniach, jest przekonująca. Trafnie też Sąd Okręgowy, w odróżnieniu od Sądu pierwszej instancji, nie ograniczył się do wykładni językowej i systemowej wskazanego wyżej postanowienia, lecz odwołał się również pomocniczo do woli stron tego porozumienia, potwierdzając w ten sposób wynik wykładni tekstu normatywnego. Należy bowiem wskazać, że zaliczenie porozumienia zbiorowego, jak porozumienie mające podstawę w art. 3 ust. 1 – 3 ustawy o grupowych zwolnieniach, do przepisów prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 k.p., nie wyłącza dopuszczalności posiłkowego stosowania reguł wykładni umów określonych w art. 65 § 2 k.c., szczególnie w zakresie, w jakim wykładnia językowa i systemowa porozumienia nie prowadzi do ustalenia normy prawnej zawartej w treści interpretowanych postanowień takiego aktu (wyrok Sądu Najwyższego z 19 marca 2008 r., I PK 235/07, Monitor Prawa Pracy 2008 nr 9, s. 472 i cytowane tam wcześniejsze orzecznictwo i piśmiennictwo). Wobec tego zarzut niezastosowania przez Sąd art. 8 ust. 4 tej ustawy, ograniczającego wysokość odprawy do kwoty 15-krotnego minimalnego wynagrodzenia za pracę, okazał się nietrafny.

Zarzut naruszenia art. 3 ust. 1 ustawy o grupowych zwolnieniach nie został uzasadniony. Pełnomocnik skarżącego nie wskazał nawet, czy zarzuca jego błędną wykładnię, czy niewłaściwe zastosowanie, nie wypełniając tym samym podstawowego warunku wymaganego do oparcia skargi na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.). Uniemożliwia to kasacyjną ocenę tego zarzutu. Wadliwość polegająca na braku wskazania sposobu naruszenia prawa materialnego (przez błędną wykładnię, czy niewłaściwe zastosowanie) dotyczy także pozostałych przepisów wskazanych w podstawie skargi, co dyskwalifikuje związane z nimi zarzuty z punktu widzenia wskazanych powyżej podstawowych wymagań stawianych skardze kasacyjnej. Oczywiście nieuzasadnione są też, ze względów czysto merytorycznych, argumenty

wspierające te zarzuty. W szczególności nie można twierdzić, że czynność syndyka polegająca na zawarciu porozumienia zbiorowego dotyczącego przyznania pracownikom odpraw wyższych od przewidzianych w art. 8 ust. 1 ustawy o grupowych zwolnieniach, miała charakter uznania roszczeń spornych bez zgody sędziego-komisarza w rozumieniu art. 206 ust. 1 pkt 7 w związku z art. 213 ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, skoro, jak wynika z niepodważonych w skardze ustaleń faktycznych przyjętych w sprawie, prawo pracowników do odpraw w dniu podpisywania porozumienia nie było sporne. W tej sytuacji twierdzenie, że odprawa wypłacona powodowi była świadczeniem nienależnym (art. 410 k.c. w związku z art. 300 k.p.) jest bezpodstawne.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego – na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.

/tp/